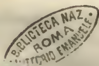
IBERICA
EPAENESIS.

19

HL V D O V V I C O
TRIBALDO TOLETO
RHETORE OLIM COM-
PLVTENSI AV-
C T O R E.

VENITE ET VIDETE OPERA Domini, quæ posuit prodigia super terram. Psal. 45.

NEC nouus ipse Orbis, quâ fecundissima Tellus
Vernat, & altorum nemorū latè explicat vmbras,
Præniteat priscis læto licèt vbere terris,
Arua nec Æthiopum nitidis opulenta metallis,
Nec quæ fila legit teneris de frondibus Eos,
Laudibus eximijs certent regionis Iberæ.
Hic rerum omniparens genitrix locuplesq; feraxq;
Ingenteis cumulauit opes. Argentea pandunt
Brachia, & attollunt iuga montes aurea. quondam
Hic etenim (nec vana fides) auroq; liquenti,
Argentoq; diu fluxit scopulosa Pyrene.
His solitæ in patriam grauidæ remeare frequenter
Sidoniæ, Tyriæq; rates, has frater auarus
Ambiuit Didonis opes. Hinc nautica Regi
Turba Palæstino thesauros attulit aureos,
Grandia sidereo posuit queis templa Tonanti.
Flumina quid memorem totis radiantia ripis?
Nam neq; Pactolus poterit, nec Lydius Hermus
Diuitias æquare Tagi gemmantis opimas.
Nec rutilas tumidus Sicoris quas voluit arenas.
Non latice hoc magici Stygio, vel tristis Auerni
Telchines sparsere solum, nec odore mephitis
Sæua graui liquidè spirantes inficit auras.
Hæc manet Ausonios æstiuo sidere fines

 Cùm

Cum calidi & tetri perlustrant cuncta vapores.
Iugiter hic fructus liuent viridantis oliuæ.
Horrea queq; Ceres implet, caua dolia Bacchus.
Vndique Phæacas redolent pomaria siluas,
Ambrosioq; halant fragrantia gramina odore.
Hic nemus Elysium merito, sedesq; beatas
Esse olim cecinit magni vox Orbis Homerus.
Prata virent, flores rutilant, arbusta renident.
Rores Luna suos impertit suauibus herbis.
Sol tepet, itq; dies cælo ridente Serena,
Lenè susurrat Apis, resonant & Achantida Pinus
Conifera, argutum sed Aedona flent Cyparissi.
Tum bifera hic Ficus Ficum, tum poma lacessunt
Poma, rubet pendens grauidis de vitibus vua.
Quis vitreos numeret fontes, fluuiosq; perennes
Nectaris instar habens queis pura immurmurat vnda?
Non igitur mirum est Lymphas si potet Iberus
Pragelidas, latices dulces adeò atque suaues,
Vt Bromium superent Celtarum & prela Vesuui.
Non id ab Hispanis vinorum expressit egestas.
Num quæ terrarum plura aut meliora tulère?
Sed quod aqua vt vinum cunctis præfertur Iberum.
Quis digne irriguos amnes laudauerit vnquam?
Albi ecce tuos Staber vt, Menralia, muros,
Rura suburbanus pariter tua fluctus opimat
Æmula Achæmenijs præstans vt Valentia, Susis.
Hic gressus glomerat magno trepidante tumultu
Armentalis equæ soboles, quam mater equorum.

Cor-

Corduba alit, paſcitq; virens quam Caſtalon vnà
Prata per ampla cauis ſpirantem naribus ignem.
Hinc acres ſpectantur equi, ſiue horrida bella
Seu læti hos maneant celebri certamine ludi,
Queis neq; Gorgoneus rapido contendere curſu
Pegaſus, aut volucres auſint certare procellæ.
Non itaq; indictus nobis erit ille Babaax
Bellatoris heri quondam pugnator Arion,
Quantus enim Phrygiam deſcendit Xanthus ad Idam,
Bucephalus quantus Pellæum tergore regem
Excepit, victorq; tulit per tela, per hoſteis:
Tantus in hoſtiles ſolitus ſæuiſſe phalanges
Sub domino bellax fertur pugnante Babaax.
Gloria cornipedis ſola eſt ea prorſus Iberi,
Cui Natura dedit formæ præſtare decore,
Humano penitus captu conſtare videri;
Præcipiti ferri violentos turbine in enſes,
Stare diu, mala dura pati, dominumq; tueri.
Talis ad Occaſum Matamorus nomine pridem
Martius, & talos à vertice pulcher ad imos
Fortiter occubuit curam quà geſsit herilem
Ille COLVMBINI ſonipes, qui inſeſſa tenaci
Stagna luto tranans iaculis confixus acutis
Cannibalum, propera ſenſit ſe morte teneri.
Magna igitur lento exemit vt pectora limo,
Vtq; equitem ad ſocia incolumem citus arma reuex...
Corruit, in refluaque animam exhalauit arena.
Dignior hoc propter ſtellis ardentibus addi

Bellerophonteo triplicis domitore Chimaræ.
Pauperis est, pecudes posse enumerare vagantes:
Per saltus & culta simul, quæ rore salubri
Imbuit Aurora roseus comes. Ante minuti
Pulueris expediam numeros, exponere pronum:
Quàm mihi sit feras ve sues, capras ve bicornes,
Lanigerosq; greges, seu quos frondosa Pyrenes
Silua tegit, placido tingit seu flumine Bætis
Quos pater, atq; Tago natiuo ostentat in auro.
Hic armenta boum (quorum memorandà vetustas
Vim canit Herculeam pingues rapuisse iuuencos)
Tartessi roseas carpsere in collibus herbas.
Fuluus Aper dumos, atque inuia lustra pererrat,
Exagitat campo Lepores venator aperto.
Obsidet hac mollis sinuata Cuniculus antra.
Hac agit excubias Grus, hac strepit Anser obesus.
Perq; imas valles, & amantes ardua vepres
Dædala nidificat Perdix, aut Sæcla volantum
Partubus indulgent, mulcent ve sonoribus auras.
Sed Thyma, sed Casiam mitem, Roremq; marinum
Florilegæ populantur Apes, scopuliq; minantis
Per latebras Quercus ve cauas mella aurea condunt.
Hic non Armeniæ posuere cubilia Tigres,
Pœnorum ve minax latè fremit ira Leonum.
Non dira Hesperios pennis Stymphalis inumbrat.
Ærisonis, pauet hic nemo sæui ora Draconis,
Nec gelido afflasti quemquam, Basilisce, veneno:
Herbida vipereis non vsquam fetibus ista.

Squal-

Squallet humus: cerui imbelles, Damaq; fugaces,
Miteq; perpetuò stabulat genus omne ferarum.
Terrifica hic tantum surgens in cornua Taurus
Horrendum mugit, pedibusq; insultat arenæ,
Cum primum ad circum Siluis deductus ab altis
Vocibus excitur clamantiis ad æthera turbæ,
Robore non illi Marathon, non cærula Crete
Certet, non Cretes monstrum sub imagine Tauri.
Vtque solent trucibus per pinguia pascua Barris
Cedere Taprobanes alijs in partibus orti:
Sic etiam Hispanis debent concedere Tauris
Armenti reges quos educat Orbis vterq;.
Non hæc, infamis sed Iberia tota venenis
Pontica sæpe fuit, vigili cui nænia curæ,
Non hic infestas imitantur Colchidis artes.
Pignora nec matres rabie stimulante trucidant.
Non Regum infanda sparguntur cæde penates,
Tullia nec patrios carpento proterit artus,
Impia Tantalidæ ve accurant prandia fratres.
Non vsquam immeritis inimica lege maritis
Tecta Semiramij populant ὀρχάδια culteri.
Longius Hesperijs hæc monstra à finibus absunt,
Non quæ multa viris largitur munera Tellus.
Hæc Chalybem vena eructat durum, altera ferrum,
Hac Minij eruitur, salis illac copia diues.
Cannabis inde seges viridis, spartiq; comantis
Fluctuat, hinc Lini tenuis lentescit arista.
Hinc Apibus florum prorumpunt agmina, & inde

 Per

Per salebras nunquam faciles, & inhospita tesqua
Arborei frutices, iniussaq; germina surgunt.
His solidos addes pontes, adde oppida & arces
Hærentes scopulis, necnon munita supinis
Castella in tumulis (vno qua nomine gentem
Discludunt) rupes ductas ad sidera, saxis
Constratasq; vias, veterum portenta Quiritum.
Nec facile innumeras numero comprenderit vllus
Turribus incinctas, seu nudas mœnibus vrbeis
Pacis opus placidæ pulsis procul hostibus Afris.
Quas (licet omnigenis coniunctim rebus abundent)
Disperse nota illustrant discrimina. Namque
Regia MATRITVM sedes commendat opimum.
Ditibus Europen locupletat classibus HISPAL.
Aerio cultus debetur sermo TOLETO.
Plurima Gangaridum merx VRBEM ditat Vlyssis.
Diues opum vitreis pellucet BARCINO conchis,
SALDVBA concinnat pelles, ornatq; cothurnos.
Serica GARNATAE poscunt gestamina suræ.
Virgo VALENTINIS soleis exultat Ibera.
Fictilibus pictis Operosa TALABRIGA Claret.
Mollia bombycis Menralia vellera carpit.
Euchymus in cœlum te, FLAVIA GALLICA tollit
Paciferæ splendet LANCOBRIGA sacra Mineruæ.
Marmoribus pretium dicit DERTOSA coruscis.
TAVRVS amat vites, ipsisq; in vitibus vuas.
Fama SAGVNTHINOS figulos, murosque celebrat.
Ossa tui decorant te, COMPOSTELLA, IACOBI.

Caru:

Caeruleis praestat SARABRIS, pulchrisq; lapillis.
Praeda BRIGANTINO in portu piscosa perennat.
Caesarei soluit nexus SALMANTICA iuris.
Splendida BILBILICIS durantur in amnibus aera,
Otia Pimplaeis ponit prior omnibus OSCA.
TARRACO non vnquam cui illi cessura Lyaeo est.
Biblica COMPLVTVM, Patrumque arcana recludit.
Nectareos ILICE succos, & sacchara condit.
Linea terrigenis sudaria SAETABIS aptat.
Quisq; DAROCAEAE miracula suspicit vrbis.
Indigenas reddunt alacres MARTINIA vina.
Docta Cothurnatis operatur CORDVBA Musis.
DIVE tuos CLEMENS hilarat vindemia ciues.
PINTIA Vaccaeis iterum ius dicit vtrumque:
Terga boum nudis macerat NERTOBRIGA plantis,
PALLANTINA fouet lodix data corpora somno.
Spirat adhuc comites BRAVVM, veteresq; colonos.
Arganthoniacos iactat CARTEIA nepotes.
Clara suo gaudet CALAGVRRIS Quinctiliano.
Vna probis mores VICTORIA legibus ornat.
Textilibus varios inducit CONCHA colores.
Omnibus arma parat Cantabrica dura TOLOSA.
METHYMNAE amplificant distracta volumina censum.
CARACRA dat niueum lactis, teneriumq; cremorem,
MARTVA castra suis inimica à sedibus arcet.
Scripturis cultros VERGARA propagat acutos,
Inclyta marmoreo est, valido que SECVVIA ponte.
Trugiferens proprias miratur BERGVLA messes.

Auri,

Aurifluum Sicoris permulcet murmur ILERDAM.
Delicijs MALACHA Ogygij se numinis implet.
BRACARA principibus vel nunc tumet vsa Sueuis.
Forfice LOBETVM Nepheleia vellera condet.
Te Sario inlustrat vicina SALACIA Nereo.
Cernitur asiduis Sexti BONA GRATIA in Aris.
Cordyllis cumulata suis OSSONOBA floret.
Omnibus antistant Linis BELSINIA Lina.
Seriadum spolijs matrum BRAGANTIA fulget.
IVLIA CELSA nola portendit sponte futura.
Regificis LEGIO tumulis, templisque decora est.
ELVAS Palladio præpollet diues Oliuo.
Cœnarum Salar est primas, ABVLAEque voluptas.
VISENSIS cineres Roderici VRBS regis Obumbrat
Mandonijs, alijsque cluit IACCA inclyta alumnis.
Texuntur trabibus LERIAE de more Carinæ.
Pampineis grauida est mitis LAMECA racemis.
TVRDETVM geminis suffecit amantibus vinum.
Misit at ESTREMVNS figularia pocula rubrum.
Stat Nebrissa potens Satyris, thyrsisque Thyonæis.
Exacuit PORTVS cultellos dexter ahenos.
PORTA HILARIS textis facta est celeberrima pannis.
Non te municipum mores, situs ornat, ALARCON.
Numine contentum est Thebano, vt nomine, THEBAR.
EMERITA emeritis domus ingens, ponte superba est.
Vt Schola sic typus est magnæ tibi, BETVLO, Laudi.
EMPORIVM magnum magni est Ducis incrementum.
Nobilis ALBANI præcellit gloria ruris.

ASA-

AS AFRA est pecoris, niuei quoq; lactis abundans.
CASCANTO Pomona sua dat ab arbore poma.
Septena ESCORIAL miracula continet Orbis.
Cætera mitto loqui populorum commoda magnis
Post dicenda viris, paucis meliora sequemur.
Non sæui hic perflant montana cacumina Venti,
Præcipites ve ruunt gelidis de nubibus imbres
Sæpius, aut subitis feriuntur plana procellis.
Qualibus Ammerices campos Alpesque cieri
Fama refert, qualesve expertus Belgicus axis
Non semel est, Gallosq; premunt, vastantq; rigentes;
Sed placidè vt spirat genitabilis aura Fauoni
Cuncta madent pluuijs per prona cadentibus arua.
Frugifera hic radijs Hyperionis æquora puris
Mulcentur, celsi montes, vallesq; profundæ
Non vnquam lentè nebulis vmbrantur opacis.
Hæ loca senta, vlua, cænoque obducta palustri
Vallibus in medijs piceis horrentia siluis
Obsidunt, tepido hic Lustrantur singula Sole,
Ardua, plana situ, teretisque tumentia cliui
Dorsa, virens collis, tractusq; viroribus impar.
Nec tamen almus ager rapido torretur ab æstu,
Africa dissiliunt quo feruida saxa calore,
Atq; incensa palam Phœbeis ignibus ardent.
Excipit has quoniam cœli indulgentia terras,
Temperiesque fouet Veris sata cuncta be nigna.
Quis mihi stagnantum referat miracula aquarum?
Perspicuosq; lacus? te quem videt horridus Astur,

Siue

Siue Valentinis te, Portus maxime, in oris,
Cærula quem tacitum pelagi circumstrepit vnda?
Quis mihi piscosas numeret, placidasq; paludes?
Quis maris interni portus, portusque sonori
Oceani memoret? Sinuosaque littora Protei
Quadrigis lustrata citis? non ille natantum
Hesperio plures pascit quàm gurgite turmas,
Has Neptunus amat sedes: Margo omnis abundat
Aequoreis spolijs. Veniunt ad pabula thynni
Bætica, nobilitat Scombrus Carthaginis oras,
Euthymus Antequiam, longus Pharia æquora Conger.
Excubat hic Martis soboles generosa cruenti,
Impauida, armipotens, duro gens aspera bello,
Aut clypeum ferre, aut validam tractare bipennem
Apta, vel infesta concurrere cominus hasta.
Quadrupedem ve ferum rigidis vrgere lupatis.
Quem te armis dicam, CASTELLAE vtriusque colone,
Cuius in aduersum vibrata est lancea Maurum?
Quem tibi ferrigenis non frustra in montibus orte
Cantaber esse parem statuam? nunc Bætica pubes,
Lysiadumq ferox patria virtute iuuentus
Iure canenda foret, tamen hinc excludor iniquis
Iam spatijs, nostros onus hoc numerosq; humerosque
Debilitet, bello at clarum populumq; potentem
Non ego transiliam, falso quem nomine produnt
Celtarum quidam sociatum nomini Ibero.
Num cum prævalido Celtes certasset Ibero,
Deq; solo auderet iusta concurrere pugna?

Nec

Nec Diodorus enim nouit, nec Silius olim
Cantabricæ veteris virtutem vimque loquelæ.
Cantaber est primus sermo vulgatus Iberis.
Zaldia cornipedem sonat hinc vox sumpta ferocem
Ibarra vt vallem signat, sonat Iria vicum,
Zaldi igitur baria hic populus sit vallis equinæ,
Celtiber hinc factus (detorta voce Latinus
Prinistum Præneste vocat sic, χαῖρε q̃ Caere)
Dictaque Zalduar corrupte est Salduba multis
Cæsaris Augusti mox vrbs cognomine clara.
Cum proprium vallem simularet nomen equorum.
Hellados ast Hermes, Latijq̃ ignara Thalia
Celtarum nomen sociauit nomini Ibero.
Silius hoc falso tunc dixit, verius illud:
Pyrene celsa nimbosi verticis arce
Diuisos Celtis altè prospectat Iberos.
Ista Numantinos igitur plaga nescia vinci
Duxit ad arma viros, hinc se probat alta Saguntos.
Prætulit hanc meritò reliquis Sertorius exul,
In Martisq; lupos Martes armauit Iberos.
Pompeiumq; prior docuit superarier acrem,
Scipiadæ hic fratres acie cecidère cruenta.
Non alius vasti populus sub cardine cœli
Latius Hispano imperium dispersit in oras.
Quas Sol cumq; videt rutilans, fouet, angit, alitq;
Vnde cadens serus retegit noua lumina Vesper,
Vsq; ad nigra virûm, percoctaque sæcla calore,
Quæq; Aurora sua Phaethontis luce colorat.

Quin

Quin etiam pressus velut arcto limite mundi
Ipse suis altum auspicijs peruenit ad Orbem,
Quò neq; fama prior ventosas sustulit alas,
Fluctiuagus ve cauis ratibus penetrauit Vlysses.
Quò nec Elysæi fecerunt vela magistri,
Nec tu Persa ferox, nec tu Romana propago
Accesti, cuius per climata dedita mundi
Imperij moles quota pars iam molis Ibera est?
Hos prior abreptus Cauris Alphonsus ad Indos
Sanctius, ac Hueluæ satis hoc cognomine notus
Nauita, signa redux dederat manifesta Columbo,
Qui mox regna vagus viridis per cærula Nerei
Cycladas inuentas retulit, longeq; repostos
Vltra anni solisque vias, populosque virosque.
Dicere nemo queat queis omnia rebus abundent
Plurima quâ Hispano circundatur insula ponto
Censentur funda Baleares, sed sale puro
Est Bousos fecunda satis, iam fertilis agri
Formentera vacat, timidis insignis Onagris,
Suppetit & scombros Scombraria glauca saporos,
Emporia illustres celebrant Asiatica Gades.
Sunt stanno dites & plumbo Oestrymnides vdæ.
Fas mihi nec fando est tantæ regionis obire
Singula, centenas quamuis è pectore voces
Effundat, totidemq; tonet facundia linguis.
Hæc Ophir est felix, eadem quoq; Tharsis amœna
Quæ Solymis aurum, gemmas, pauosq; superbos,
Simiolos, Thynasq; trabes suffecit, Eburque.

O fortu

O fortunati Hesperij bona si tua norint
Cura Deûm, requiesq; hominum Tharscia sedes.
Nobile cuncta tuum celebrabunt sæcula nomen.
Te cultu exornat Tharsis prior omnibus isto,
Non Tubal reliquos Asiæ qui condit Iberes.
(Vox eadem imposuit nostris scriptoribus) auri
Te beat ipsa ferax opulenti regia DITIS
Vitisatorque pater positis simul insidet Indis.
Te freta, & Herculeæ reserant, clauduntq; Columnæ,
Geryonesq; colunt concordi fœdere fratres.
Vis quoque Titanum fracta in Tartesside silua
Prælia cælicolûm tecum reuerenter adorat.
Frugibus inuentis leges tibi donat arandi
Priscus Habis Phario nunquam cessurus Osiri.
Priscus Habis, nata quem sæuus Gargoris ortum
(Gargoris Hesperijs qui mellis extudit vsum)
Deterior fatis nulla expugnauerat arte.
Te sine lite diu veteres tenuere Curetes,
Bæticolæq; patres, quos Arganthonius heros
Excipit, annoso dum Nestora prouocat æuo
Primus quisq; suæ molitor & arbiter vrbis
Teucer, & Æolides quondam tibi venit Vlysses,
Omnibus aut prior huc cum fratre meauit Elyssus.
Quid nunc Romuleos tandem retulisse tumultus?
Quid Getios, Libycos ve iuuet? te prætulit Orbis
Ipse sibi, missis procul in tua rura colonis.
Quod tamen eximium cuncta hæc supereminet edam:
Hic colitur castè rerum dominator & autor,

Chris-

Christiadûmq; pio lustrantur carmine Manes.
Prisca Fides nullam patitur labem ve notam ve,
Scilicet antiquum seruant pia iura tenorem,
Tarpeiæ ad nutum vigilis qui præsidet arci.
Exulat impietas auidos horrenda per ignes.
Soluunt sacrilegi meritas pro crimine pœnas,
Thuraq; Diuorum cultas adolentur ad aras.
Hinc geminum volitant CHRISTI vexilla per orbem,
Eripiuntque homines Orco, cœloq; reducunt.
Hic laudum cumulus celebri pensatur honore,
Has Superi donis quando cœlestibus oras
Accumulant, validasque iubent sibi subdere gentes,
Innumeras æquis moderantes legibus vrbes.
Hic pietatis honos, has ipsa in sceptra reponit.
Sæpe quidem miles dura inter prælia, numen
Æmiliane tuum vidit, numenque Iacobi
Propugnasse suos medio in certamine Iberos,
Cædeque fallaces acri strauisse cohorteis
Marmaridûm fusis cuneis, Macetûmque catervis.
Salue clara Ducum genitrix Hesperia Tellus,
Tu Viriathum olim, Megaramque potentibus hostem
Romulidis, Dominosq; diu das inclyta Diuos.
Tu quoq; CONSALVOS Brauo, tu postmodo CIDOS,
Heroesque alios gignis, tu sceptra tremendis
Principibus dedis, tu maxima nomina CARLOS
Quinctosquosque tuis tribuis, magnosq; Philippos,
Austriadûmq; domum, famam quæ terminat astris.
Hinc igitur Quartus magna cum laude Philippus

Imper-

Imperturbatas rerum moderatur habenas.
Nec tantum extremis Orbis modò victor in Oris
Lauriger, ardenteis circumfert signa per Indos,
Quos Oriens, pariterq; cadens Sol aureus ambit,
Sed Libyam armisonis latè terroribus implet,
Germanosq; truces domitat, Batauosque rebelles.
Terq; quaterq; decens Salue flos terrigenarum
Grande decus pacis, belliquoq; lumen vtrumque,
Gloria terrarum, fax es praui inuida saecli.
Nemine tu, totus sed te simul indiget orbis,
Non similem Natura etenim tibi protulit vnquam,
Largius aut alibi fudit sua munera caelum.

Non fecit taliter omni nationi.
Psalm. 147.

P A R O D I A.

Cuncta itaq; Hispanae cedant miracula terrae,
Natura hic posuit quidquid vbiq; fuit.

